

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS ■ CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI

TERMINFO

Neljästoista vuosikerta • numero 1 • 1994

EU vai EL ?

Onko jossakin
tosipohjoinen ?

Suomalaisesta
merkistöstä

TERMINFO

Neljästoista vuosikerta • numero 1 • 1994

Julkaisija: Tekniikan Sanastokeskus ry
Kustantaja: Painatuskeskus Oy
Päätoimittaja: Lari Kauppinen

Toimitusneuvosto:
Gustav Dahlberg
Marketta Fabritius
Jukka Ihanus
Pertti Laine
Juhani Siikala
Martti Tiula
Seija Tuovinen
Krista Varantola

Tilaukset:
Painatuskeskus, Lehtitilaukset
PL 516, 00101 Helsinki
puh. 90-566 0404

Tilaushinnat vuonna 1994
Kestotilaus 160 mk,
vuoden määräaikainen tilaus 175 mk.
Irtonumero 32 mk.
Ilmestyy 6 kertaa vuodessa.
Vuonna 1994 Painatuskeskuksen
aikakauslehtien irtonumeroita myyvät:
Valtikka-kirjakaupat Helsingissä:
Annankatu 44 ja Eteläesplanadi 4
Valtikka-myyntipisteet:
Akateeminen kirjakauppa
(Tampere, Oulu ja Lappeenranta),
Suomalainen Kirjakauppa
(Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Mikkeli
ja Rovaniemi),
Turun Kansallinen Kirjakauppa

Tilaajarekisterin tietoja voidaan käyttää
suoramarkkinoinnissa.

Sisällys

EU vai EL?	3
LARI KAUPPINEN	
Mielipide	5
ANTTI J. PESONEN	
Ilmoittaako muovilaatu laadun?	7
ESKO J. PÄÄKKÖNEN	
Kirjallisuutta	9
Onko jossain tosipohjoinen?	12
OLLI NYKÄNEN	
Suomalaisesta merkistöstä	14
LARI KAUPPINEN	
Jätkänynttilästä tuli stockfackla	17
Summaries	18

EU vai EL?

LARI KAUPPINEN

Helmikuussa 1992 allekirjoitetun ns. Maastrichtin sopimuksen perusteella Euroopan yhteisö (EY) muuttui marraskuun 1993 alusta entistä tiiviimmäksi yhteistoimintajärjestelmäksi, jolla on yhteisen talouspolitiikan lisäksi myös yhä enenevässä määrin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä sisäpolitiikka. Uuden järjestelmän englanninkieliseksi nimeksi tuli *European Union* (EU) ja ranskankieliseksi nimeksi *Union européenne* (UE). Järjestelmän suomenkielisestä nimestä saatiin uusi kiistanaihe: kun aiemmin oli kinasteltu vain siitä, liittyäkö vai ollako liittymättä, alettiin kinastella myös siitä, että jos liitytään, liitytäänkö *Euroopan unioniin* vai *Euroopan liittoon*, ja jos ollaan liittymättä, niin jättäydytäänkö *EU:n* vai *EL:n* ulkopuolelle.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen suomen kielen lautakunta suositti 28. syyskuuta 1992 käytettäväksi nimitystä *Euroopan liitto* (EL). Suomen kielen lautakunnan pöytäkirjaa lainaten: "Lautakunta oli sitä mieltä, että suomen kielessä olisi mahdollista käyttää kumpaakin sanaa, *liittoa* ja *unionia*. Lautakunta piti ensisijaisena ilmausta *Euroopan liitto*, koska siinä on suomenkielisille merkitykseltäänkin selvä omaperäinen sana *liitto* ja koska merkittävät joukkoviestimet ovat ryhtyneet käyttämään sitä. Lautakunta ei pitänyt virheellisenä myöskään ilmausta *Euroopan unioni*, mutta se katsoi, että sana *unioni* ei ole kaikille suomalaisille merkitykseltään niin selvä kuin *liitto* ja että *unioni* on tyylillisesti vanhahtava."

Tästä huolimatta melko suuri osa suomalaisista käyttää edelleenkin *Euroopan unionia* ja siitä muodostettua lyhennettä *EU*. *Unioni*-sanan puoltajat pitävät sanaa suomen kieleen kuuluvana sanana, joka on ääntämykseltään, oikeinkirjoitukseltaan, taivutukseltaan ja tyylliltäänkin aivan yhtä hyvä sana kuin *liitto*.

Mitä taas tulee sanojen merkitykseen, *unioni*-sanan käyttäjät ovat pitäneet *liitto*-sanaa liian yleisluontoisena, eräänlaisena eri yhteenliittymismuotojen yläkäsitteen nimityksenä, joka kattaa kaikenlaiset yhteenliittymät aina tiukan keskusjohtoisen liittovaltiosta (esim. Neuvostoliitto) löyhään kansainväliseen yhteistyöjärjestöön (esim. Kansainliitto). Valtio-opin terminä *unionin* merkitys on sen sijaan melko yksikäsitteinen: 'keskenään tasa-arvoisten itenäisten valtioiden yhteenliittymä tiettyjen, yleensä poliittisten päämäärien edistämiseksi'.

Unioni-sana harvinaisempana tarjoaa sen kannattajien mielestä myös mahdollisuuden käyttää lyhyempiä johdoksia ja yhdyssanoja. Esimerkiksi *unionisopimus* olisi nykykielenkäytössä täysin yksikäsitteinen ilmaus. Sen sijaan käytettäessä *liitto*-sanaa on turvauduttava pitempiin ilmauksiin. Esimerkiksi yhdyssanasta *liittosopimus* ei käy ilmi, mistä liitosta on kysymys, niinpä sen sijasta olisikin käytettävä kömpelöä ilmausta *sopimus Euroopan liitosta*.

Unioni-sanaa puolustavat ovat ottaneet esille myös vaatimuksen mahdollisimman kansainvälisen nimityksen käy-

töstä — käytäväthän lähes kaikki Euroopan kielet yhteenliittymästä jotain latinan sanaan *unio* pohjautuvaa sanaa silloinkin, kun omakielisiä vaihtoehtoja on ollut tarjolla (esimerkiksi *Bund* saksassa ja *förbund* ruotsissa). Erityisen tärkeänä on pidetty sitä, että voidaan käyttää samaa lyhennettä *EU* molemmilla kotimaisilla kielillä.

Viranomaisten valmistamissa teksteissä on käytetty koko ajan *Euroopan unionia* ulkoasiainministeriön antamien ohjeiden mukaisesti. Kun myös monet merkittävät *Euroopan liittoa* käyttäneet tiedotusvälineet, mm. Helsingin Sanomat ja Yleisradio, ovat tämän vuoden alussa siirtyneet *Euroopan unionin* käyttöön, on tilanne vihdoin vakiintumassa. *Unioni* näyttää voittaneen *liiton* ja *EU* syrjäyttäneen *EL:n*.

Ohessa annamme *Euroopan unionin* nimityksiä ja lyhenteitä eri kielillä. Löytämistämme nimityksistä kreikan- ja vironkieliset sisältävät *unioni*-sanan sijasta omakielisen sanan, muut käyttävät yhteenliittymästä *unioni*-sanan etymologia vastineita.

Euroopan unioni, EU; mieluummin kuin: Euroopan liitto, EL
 sv Europeiska unionen, EU
 da Den europæiske Union, EU
 no Den europeiske union, EU
 en European Union, EU
 de Europäische Union, EU
 nl Europese Unie, EU
 fr Union européenne, UE
 es Unión Europea, UE
 it Unione europea, UE
 pt União Europeia, UE
 el Ευρωπαϊκή Ένωση
 et Euroopa Liit,
 Euroopa Unioon

Varsinaisten *Euroopan unionin* vastineiden ja lyhenteiden lisäksi Keski-Euroopassa käytetään vieläkin melko paljon *Euroopan yhteisön* vastineita ja lyhenteitä (esimerkiksi englannissa lyhennettä *EC* ja saksassa lyhennettä *EG*) sekä Euroopan talousyhteisön lyhenteitä (esimerkiksi ranskassa lyhennettä *CEE*). Esimerkiksi Ison-Britannian pääministeri John Major on julkisuudessa ilmoittanut, että hän aikoo edelleenkin käyttää nimitystä *European Communities*, koska hän ei kannata keskitetysti johdettua Eurooppaa.

Euroopan yhteisön ja *Euroopan talousyhteisön* nimitykset ja lyhenteet suomeksi, ruotsiksi, norjaksi, tanskaksi, englanniksi, saksaksi, hollanniksi, ranskaksi, italiaksi, espanjaksi, portugaliksi ja venäjäksi voi tarkistaa vaikkapa lehtemme numerossa 1/92 julkaistusta artikkelista *Euroopan yhdentymisen elimiä*. Sama artikkeli käsittelee myös muiden Euroopan yhdentymisen kannalta keskeisten järjestöjen erikielisiä nimityksiä ja lyhenteitä. Mukana on myös *Länsi-Euroopan unioni* eli *WEU* erikielisine nimityksineen ja lyhenteineen. Kuluneiden kahden vuoden aikana myös sen suomenkielinen nimitys on alkanut horjua ja *Länsi-Euroopan unionin* rinnalle ovat tulleet nimitykset *Länsi-Euroopan liitto* ja *Länsi-Euroopan puolustusliitto* ja sen lyhenteen *WEU:n* rinnalle lyhenteet *LEU* ja *LEL*. Ainakaan viimeksi mainitun lyhenteen ei toivoisi yleistyvän; ei liene toivottavaa, että puolustusliiton lyhenne tuo mieleen lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelain.

MIELIPIDE

Standardeissa on tapana jättää taivutuspäätte merkittävää SI-järjestelmän mittayksikön tunnuksen. Standardeista tämä tapa on levinnyt myös muihin teksteihin, esimerkiksi tutkimusraportteihin ja jopa sanoma- ja aikakauslehtiin sekä oppikirjoihin. Tämä standardien tapa on kuitenkin ristiriidassa standardien omien ohjeiden kanssa, sillä esimerkiksi standardin SFS 4175 kohdassa 2.4 sanotaan, että lyhenteen tai tunnuksen jälkeen on merkittävä sijapäätte, ellei sen merkittävää sijapäätte voida välttää lauserakennetta muuttamalla. Lehtemme numerossa 4/91 herätelimme keskustelua asiasta. Tuoreeltaan kysymystä kommentoi osastopäällikkö Satu Simula Suomen Standardisoimisliitosta lehtemme numerossa 1/92, mutta sen jälkeen keskustelu nopeasti tyrehtyi. Suomen Standardisoimisliiton mittayksikkökomitean TK 102 jäsen Antti J. Pesonen on nyt tarttunut aiheeseen. Julkaisemme hänen mielipiteensä ja toivomme, ettei keskustelu tällä kertaa pääty tähän.

Mittayksiköiden tunnusten taivuttelusta

Kirjoituksessaan *Taivutuspäätteiden liittämistä SI-järjestelmän mittayksiköiden tunnuksiin* TERMINFOssa 4/91 Lari Kauppinen perää keskustelua asiasta. Kirjoitus valitettavasti eksyi käsiini vasta nyt, mutta vielä ei liene liian myöhäistä. Kauppinen pitää taivutuspäätteitä suomessa tarpeellisina, mutta perustelu on lähinnä "niitä on käytettävä, koska niitä on käytettävä", ts. muodolliset syyt.

Kansainvälisten ISO- ja IEC-standardien mukaan mittayksiköiden tunnuksiin ei saa välittömästi liittää mitään lisämerkintöjä (kuten kV, MW_e ja aty eikä siis ilmeisesti myöskään taivutuspäätteitä). Tosin kansainvälisissä standardeissa lienee ajateltu lähinnä englannin ja ranskan kieliä. Sodan jälkeen julkaisutussa SFS-standardissa *Suureet ja yksiköt* (numero unohtunut) nimenomaan kiellettiin tunnusten taivutuspäätteet, ellei selvyys niitä ehdottomasti vaadi. Uudemmissa SFS-standardeissa ei tietääkseni ole annettu tässä suhteessa selviä ohjeita. Kuitenkin SI-oppaan ja valtiovarainministeriön päätöksen 867/1974 mukaan taivutuspäätte merkitään vain silloin, kun selvyys tätä vaatii. — Todettakoon toisaalta, että sanana yksiköt kirjoitetaan ja taivutetaan kuten muutkin sanat.

Kielitoimisto pitää yksikön tunnuksia lyhenteinä ja vaatii taivutuspäätteiden käyttämistä niissä lähinnä kai "puhdasoppisuuden" perusteella, kuitenkin siten, että partitiivia ei merkitä (esim. '2 m pitkä', ei '2 m:ä pitkä'). Myöskään lukuarvon tunnusta ei kielitoimiston mukaan kuulu taivutella (esim. '2 m:n pituinen', ei '2:n m:n pituinen'), ellei selvyys päätettä vaadi. Mielestäni yksikön tunnusta ei kuitenkaan saisi käsitellä lyhenteenä vaan kansainvälisesti sovittuna merkintänä omine sääntöineen kuten numeroitakin (vrt. cm $\hat{=}$ senttimetri, h $\hat{=}$ tunti, M $\hat{=}$ miljoona, 2 $\hat{=}$ kaksi).

Taivutuspäätteen käyttöä pitäisi arvioida sillä perusteella, tuoko se lisäselvyyttä ilmaisuun. Esim. '2 m pituinen' ja '20 kV johto' ovat mielestäni nasevia ja täysin yksikäsitteisiä ilmaisuja. Ruotsisakaan ei kirjoiteta '20 kV:s ledning' vaan '20 kV ledning'. Mainitsemassani SFS-standardissa (tai jossakin muualla) suo-

siteltiin sanana kirjoitettua yksikköä niissä harvoissa tapauksissa, joissa selvyys vaatisi tunnukseen taivutuspäätteen, esim. 'lämpötila nousi 20 celsiusasteesta 25 celsiusasteeseen' pro '20 °C:sta 25 °C:seen'. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus on samoilla linjoilla: ei '10-%:nen' vaan '10-prosenttinen' (SFS 4508). — Jossakin kielenhuoltokomentissa mainittiin esimerkkinä, että jos ei kirjoiteta 'mies kaivoi 5 m:n ojaa' vaan '5 m ojaa', ei tiedetä, onko kyseessä pituus, leveys vai syvyys. Mielestäni kuitenkin 'viiden metrin oja' ei ole selkeä ilmaisu, vaan pitäisi sanoa '5 m syvistä ojaa' tai '5 m leveää ojaa'. — Yhdistelmäyksiköissä taivutuspäätte pikemminkin sekoittaa kuin selventää asiaa, esim. 'auto ajoi 100 km/h:n (vai 100 km/h:ssa?) nopeudella'.

Eräistä lisäinformaation kannalta turhista mutta "puhdasoppisuuden" vaatimista merkinnöistä on aikaa myöten luovuttu:

- Vielä sodan jälkeen otsikkoon piti merkitä loppupiste (ks. esimerkiksi Helsingin Sanomien päivittäiset "50 vuoden takaa") "koska kyseessä on virke".
- Kuolinilmoituksissa syntymäpaikan perässä oli pilkku sekä kuolinpaikan ja surijoiden perässä piste.
- Yhtälön perään pantiin piste, jos virke loppui yhtälöön, ja pilkku, jos virke jatkui sivulauseella. Tosiasiassa yhtälön sijoittaminen omalle rivilleen jo toi tarvittavan selvyyden. Sitäpaitsi piste tai pilkku olisi kuulunut paperin oikeaan reunaan yhtälön numeron perään!

— Kielitoimiston suosituksen ja standardin SFS 4175 mukaan luettelmasa ("ranskalaiset viivat") ei käytetä alakohtien perässä pilkkuja eikä sidanoja, sillä jo esitystapa tuo vastaavan informaation. Luotelman viimeisen kohdan perään tulee piste luotelman päättymisen merkiksi. (Jos taas "ranskalaisia viivoja" käytetään numeroiden tai kirjainten asemesta luettelossa, jossa alakohtat ovat täydellisiä virkkeitä tai useita virkkeitä — kuten tässä — loppupiste on käsitteäkseni merkittävä jokaiseen, sillä kyseessä ei ole alakohtia erottava välimerkki vaan virkkeen loppumerkki.)

"Merkkikielessä" tunnusten olisi oltava niin pelkistettyjä kuin selvyyden kannalta on mahdollista — siinähan niiden käytön koko idea on. Tältä kannalta SI-oppaan suositus on mielestäni mitä kannatettavin. Joka tapauksessa ristiriitaisista suosituksista olisi ehdottomasti päästävä eroon.

Antti J. Pesonen

Ilmoittaako muovilaatu laadun?

ESKO J. PÄÄKKÖNEN

Tekniikan lisensiaatti Esko J. Pääkkönen Tampereen teknillisen korkeakoulun muovitekniikan laitoksesta on monille lukijoillemme jo tuttu. Hänhän toimi puheenjohtajana sanastotyöryhmässä, joka valmisteli kaksi vuotta sitten ilmestyneen Muovitermit-sanaston (ks. esim. Terminfo 5/92). Muovisanastoprojektin edistyessä hän kertoi lehdessemme mm. uusista muovistandardeista (ks. Terminfo 2/91). Tämänkertaisessa artikkelissaan hän pohtii, ilmoittaako "muovilaatu" laadun ja mitä "muovilaatu" tarkoittaa.

Laatu... tietäähän sen mitä se on, mutta silti ei tiedä mitä se on. Mutta tuo on ristiriitainen väite. Mutta onhan jokin jotain muuta parempaa, toisin sanoen siinä on enemmän laatua. Mutta kun yrittää sanoa mitä se laatu on, paitsi niitä seikkoja joissa sitä on, se kaikki katoaa käsistä. Ei ole mitään mistä puhua. Mutta jos ei osaa sanoa mitä Laatu on, mistä tietää mitä se on tai mistä tietää että sitä yleensä on olemassa? Jos ei kukaan tiedä mitä se on, silloin sitä ei käytännön kannalta ole lainkaan olemassa. Mutta käytännössä se kuitenkin on olemassa. Mihin muuhun arvosanat voivat perustua? Miksi ihmiset muuten maksaisivat jostain omaisuuksia ja heittäisivät jotain muuta roskakoriin? Ilmeisesti on sellaista joka on muuta parempaa... mutta mitä se "paremmuus" on?... Niin sitä kiertää kehää yhä uudelleen, pyörittää henkisiä rattaita,

mutta mistään ei löydy kunnan vetoa. Mitä hittoa Laatu on? Mitä se on?

Robert M. Pirsig: Zen ja moottori-pyörän kunnossapito: tutkimusmatka arvojen maailmaan, s. 199. Suom. Leena Tamminen. WSOY, Juva 1986.

Edellä oleva olkoon johdantona vuo-
datukselleni, joka käsittelee sanan *muovilaatu* painajaismaista yleistymistä. Nykyisin sanaa näkee usein jopa muovialan ammattimiesten käyttämänä yhteyksissä, joissa pitäisi puhua *muovilaajeista* tai *muovityypeistä*. Samalla tavoin näkee puhuttavan myös *metallilaaduista*.

Taustalla lienee halu tehdä tekniikka tutummaksi suurelle yleisölle, joka ei ymmärrä eri materiaalien välisiä teknisiä tai tieteellisiä eroja vaan erottelee materiaalit niiden olemuksen, kovuuden, värin tai käyttöominaisuuksien mukaan.

Sana *laatu* on syytä rajoittaa omaan merkitykseensä, koska nykyään *laadun ohjaus* ja *laatu järjestelmät* (ISO 9000-sarja) ovat keskeisiä asioita useissa yrityksissä. "Laatu" on määritelty standardissa *SFS-ISO 8402 Laatusanasto* seuraavasti:

laatu

en quality

fr qualité

tuotteen tai palvelun kaikki piirteet ja ominaisuudet, joilla tuote tai palvelu täyttää asetetut tai oletettavat tarpeet

Täten standardin termillä *laatu* ei ole edes monikkomuotoa.

Suomen kielen perussanakirja antaa kyllä yleiskielen sanalle *laatu* myös merkityksen "laji, luokka, kategoria", mutta sekin huomauttaa, että useimmiten tässä merkityksessä sen sijasta on parempi käyttää muita sanoja. Esimerkiksi *kangaslajia* kangaslaadun ja *viljalajiketta* viljalaadun sijasta.

Mielestäni tässä asiassa olisi ryhdistädyttävä ja puhuttaessa polyeteenistä, polystyreenistä ym. käytettävä termiä *muovilaji*. Vai katsotaanko muovit niin vähäpätöisiksi materiaaleiksi, että ne voidaan jakaa vaikkapa ryhmiin pehmeät ja kovat tai vaikkapa kestävät ja kestäättömät ja unohdetaan kemia sekä muu tieteilisyys? Jos katsotaan, voidaan puhua puolihuolimattomasti *muovilaadustakin*.

Entä kauppalaatu?

Kauppalaadusta kirjoitin jo kolme vuotta sitten (ks. Terminfo 2/91). Otetaanpa esille jälleen standardi *SFS-ISO 8402* ja katsotaan, kuinka se käsittelee englannin sanaa *grade*, jota Englanti käyttää puhuttaessa muovivalmistajien tuotteista:

vaatimusluokka

en grade

fr classe

luokittelun tai paremmuusjärjestyksen osoitin, joka liittyy niihin piirteisiin tai ominaisuuksiin, jotka koskevat tiettyyn käyttöön tarkoitettujen tuotteen tai palvelun erilaisia tarpeita

Englannin yleiskielen sanakirja antaa *graden* vastineiksi mm. *aste*, *taso*, *luokka* ja myös *laatu*.

Kuten kome vuotta sitten kirjoitin, voitaneen sanoa, että muovi on *kalvolaatua* tai vaikkapa *ekstruusiolaatua*. Myös *kauppalaatu* englannin *commercial graden* vastineena on yleisesti käytössä ja se voitaneen loppujen lopuksi hyväksyäkin. Sillä halutaan kertoa, että kehitystyö on johtanut "koelaadusta" lopulta "kaupattavaan laatuun". Ensimmäisenä terminä suositettakoon kuitenkin termiä *kauppalajike*. Muovitermit-sanastoa valmistellut työryhmä päätyi aikoinaan suosittamaan tätä kasvitieteestä saatua sanaa. Käsite jäi kuitenkin lopullisen sanaston ulkopuolelle.

Yhteenveto

Yhteenvetona siis vielä kaikkien muistipaikkoihin: kesto- ja valtamuovit ovat "muovityyppettä", polypropeeni on "muovilaji" ja esimerkiksi Neste VC18H12 on "kauppalajike" (tai "kauppalaatu"). Sanaa *muovilaatu* ei käytetä missään yhteydessä.

Kirjallisuutta

Viime vuoden lopussa ilmestyi Tekniikan Sanastokeskuksen julkaisusarjassa *Älytalousanasto* (TSK 24). Se olikin jo kuudes vuoden 1993 aikana ilmestynyt TSK:n julkaisu — Matkaviestinsanaston olemme esittelleet jo lehtemme numerossa 1/93, Rikositilauksien sanaston, Kaapeli- ja satelliittitelevisiosanaston sekä EY-termihakemiston numerossa 5/93. Ruotsalaisen sisärjestömme Tekniska nomenklaturcentralenin sanastosarjassa ilmestyi puolestaan viime vuonna kaksi julkaisua: kuljetusalan sanasto *Transportordlista* (TNC 93) sekä EY-termijulkaisu *EGs ord och uttryck* (TNC 94). Tutustumme lyhyesti näihin kolmeen uuteen julkaisuun. EY-termijulkaisun esittely on lyhennetty TNC-Aktuellin numerossa 1/1993 ilmestyneestä artikkelista, jonka ovat kirjoittaneet *Anna-Lena Bucher* ja *Klaudia Dobrina*.

Älytalousanasto (TSK 24)

Älytalo on talo, joka pystyy mukautumaan käyttäjän tarpeiden muutoksiin. Se yhdistää uuden informaatiotekniikan tuomat mahdollisuudet arkkitehtuuriin ja rakennustekniikkaan. Älytalo on uuden, tarvelähtöisen lähestymistavan lopputuote.

Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen Yhdyskunta- ja rakennussuunnittelun laboratorion ja Tekniikan Sanastokeskuksen yhteistyönä laatima *Älytalousanasto* on ensimmäinen yritys systematisoida tämän suhteellisen uuden ja nopeasti muuttuvan alan suomenkielisiä termistöä.

Sanasto määrittelee 114 käsitettä seuraavilta aloilta: erilaiset älytalot, niiden sovellukset, ominaisuudet, rakenteet, laitteet, järjestelmät, verkot, automaatio ja toiminta. Termit annetaan suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, ja käyttöä helpottavat käsitejärjestelmäkaaviot sekä hakemistot kaikilla sanaston kielillä.

Älytalousanaston hinta on 90 mk, ja sitä myy Rakennusalan Kustantajat RAK, Kaupintie 13, 00440 Helsinki, puh. (90) 503 2541, fax (90) 503 2542.

Esimerkkinä sanaston sisällöstä annamme 'älytalon' ja sen yhden alakäsitteen 'ympäristöllisen talon' määritelmät ja vastineet ruotsiksi ja englanniksi.

älytalo, älykäs rakennus

sv smarthus *n*,
intelligent hus *n*
en smart house,
intelligent building

talo, joka pystyy mukautumaan käyttäjän tarpeiden muutoksiin

Älytalon ominaisuuksia ovat mukautuvuuden eri lajit sekä riippumattomuus.

ympäristöllinen talo

sv miljövänligt hus *n*
en environment protecting house,
environment friendly house

älytalo, joka käyttää tekniikka niin, että se on käyttäjän hallittavissa eikä tuhlaa luonnon resursseja

Ympäristöllinen talo muodostaa viihtyisän, terveellisen ja toimivan kokonaisuuden sekä toimii ympäristönsä kauniina osana.

Transportordlista

Tekniska nomenklaturcentralen ja standardisointiryhmä SIS — Allmänna Standardiseringsgruppen (SIS-STG) kokosivat yli 1000 kuljetus- ja tavarankäsittelyalan käsitettä sisämaan kuljetuksesta hissillä tai trukilla aina kaukokuljetukseen laivalla tai lentokoneella, määrittelyt käsitteet ruotsiksi ja etsivät ruotsinkielisten termien vastineet englanniksi, ranskaksi ja saksaksi.

Tuloksena syntyi TNC:n sanastosarjan 93. julkaisu, *Transportordlista*. Koska sanasto on tehty sanastotyön ja standardisoinnin ammattilaisten yhteistyönä, pääpaino on ruotsalaisissa ja kansainvälisissä standardeissa käytetyissä termeissä, mutta sanasto kattaa laajalaisesti koko kuljetus- ja tavarankäsittelyalan: tie-, rautatie-, vesi- ja lentokuljetukset sekä niiden hallinnon, eri tavaratyyppit ja niiden pakkaukset, varastot ja terminaalit, kuljetus- ja kuormauslaitteet (esim. kuormalavat ja kontit), nostolaitteet (esim. hissit ja nosturit) sekä kuljettimet ja trukit.

Vaikka sanasto ei sisälläkään suomenkielisiä vastineita, systemaattisen hakemiston, piirrosten ja määritelmien avulla voi melko helposti päästä suomenkielisten termien vastineisiin muilla kielillä. Näin selviää esimerkiksi sekä Sanastokeskuksen termipalvelulle esitetty kysymys, mikä on 'nostolava' ruotsiksi. Sillä on peräti kolme ruotsinkielistä nimitystä: *bakgavellyft*, *bakgavelhiss* sekä *bakgavellift*. Systemaattisen hakemiston lisäksi sanasto sisältää luonnollisesti myös aakkoselliset hakemistot kaikilla sanaston kielillä.

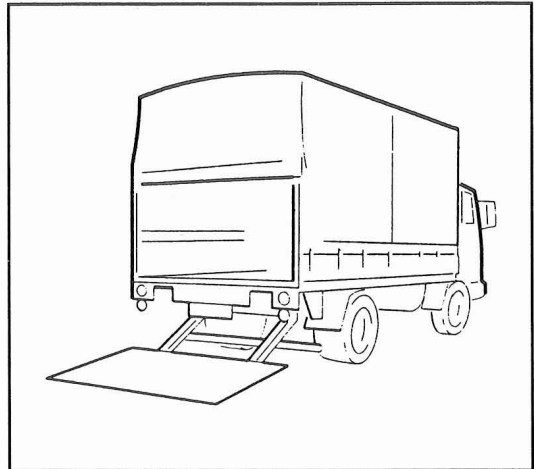
Sanasto on erityisen hyödyllinen kaikille, jotka ovat tekemisissä kuljetusten ja tavarankäsittelyn kanssa, esim. huolitsijoille, maahantuojailla ja maastaviejille, tukkukauppiaille, kuljetuskaluston valmistajille ja rakennusurakoitsijoille — sekä vaikkapa kaikille, jotka haluavat tietää, mitä Harry Belafonte tarcoitti Banaaninlastaajan laulussa sanoilla *tally* ja *tallyman*:

sv tally, lasttally
en tally
fr pointage *m*
de Tally *n*

godsräkning som utförs vid lastning i och lossning från fartyg eller flygplan

sv tallyman
en tallyman, checker, cargo checker, tally clerk
fr pointeur *m*, controleur *m*
frBE marqueur *m*
de Ladungskontrolleur *m*, Tallyman *m*

särskilt utsedd person som utför tally

Bakgavellyft

EGs ord och uttryck

På TNC har ett intensivt ordlistearbete avslutats — arbetet med TNC 94 *EGs ord och uttryck*, en engelsk-svensk ordlista med drygt 3500 uppslagsord. Aldrig tidigare har en så pass omfattande TNC-ordlista utarbetats under så kort tid (tio månader). Att det har varit möjligt beror till stor del på att detta är en i många avseenden annorlunda ordlista. Den är i första hand beskrivande (och inte normerande) och underlagsmaterialet är ovanligt enhetligt eftersom det helt utgörs av officiella EG-dokument.

EGs ord och uttryck innehåller termer, fraser och namn på engelska, deras motsvarigheter på svenska samt kontexter eller förklaringar på båda språken.

Termerna i ordlistan ligger inom ämnesområdena administration, juridik och ekonomi. En mindre antal naturvetenskapliga och tekniska termer ingår också. Urvalet gjordes i samråd med experter inom respektive fackområden.

Fraser utgör ett viktigt inslag i ordlistan. Här ser man hur översättningen av ett ord kan variera beroende på i vilken fras det ingår, t ex *issue a direc-*

tive som översätts med *utfärda ett direktiv* och *issue a loan* med *emittera ett lån*.

I ordlistan hittar man också ca 350 namn på EG-institutioner, program och dokument, t ex *Community Trademark Office* (EG-varumärkesbyrån) och *Agreement on the European Economic Area* (avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet).

Intresset för EG och dess regelspråk har blivit stort och ordlistor med "EG" i titeln börjar ges ut i allt snabbare takt. Ändå är *EGs ord och uttryck* unik i sitt slag. Den är mer omfattande än de hittills utgivna, den är baserad på klart definierade urvalsprinciper, den bygger på officiella översättningar av EG-texter och sist men inte minst redovisar den en hel del idiomatiska uttryck som är typiska för EGs regelspråk. Målgruppen för ordlistan är i första hand översättare, men alla med intresse för EGs regelspråk och dess eventuella påverkan på svenska språket i allmänhet och regelspråket i synnerhet har i ordlistan en rik källa att hämta information ur.

Priset är 635 kronor exklusive moms och beställningar kan göras genom TNC.

Dikt med allmänna EG-termer

Om jag haft en **allmän ansvarsförsäkring**
skulle jag inte behövt lita till **allmänna medel**
för att få hjälp av en **allmänpraktiserande läkare**
med att bevisa min **allmänna duglighet**
och min **allmänna ordning**
i stället för min brist på **allmän sedlighet**
som anslagits i ett **allmänt meddelande**
för **allmänhetens allmänna säkerhet**
vid min **allmännyttiga bostad**.

Onko jossain "tosipohjoinen"?

OLLI NYKÄNEN

Eräs termipalvelun asiakas ihmetteli taannoin, mahtaako hänen englannin termille *true north* näkemänsä suomenkielinen vastine *tosipohjoinen* olla sama kuin *karttapohjoinen*. Eipä ole, eikä ilmaisu "tosipohjoinen" edes ole mikään vakiintunut termi, vaan todennäköisesti kiireessä hihasta vedetty huolimaton käännös.

Toisistaan erottuvia tärkeitä pohjoiskäsitteitä on ainakin kolme: *napapohjoinen* eli *maantieteellinen pohjoinen*, *karttapohjoinen* ja *neulapohjoinen* eli *magneettinen pohjoinen*. *True north* on näistä ensiksi mainittu ja sillä tarkoitetaan tarkasti maantieteelliseen pohjoisnapaan suunnattua pohjoista, kun maapallon muoto otetaan huomioon.

Kun maapallon pintaa, joka todellisuudessa on (ainakin likimain) pallopinta, kuvataan tasossa, piirretään pohjoiseteläsuuntaa osoittavat koordinaattiviivat tietyissä karttaprojektioissa yhden-suuntaisiksi. Nämä koordinaattiviivat osoittavat kaikki *karttapohjoiseen*, mutta vain projektiokaistan keskimeridiaani osoittaa *napapohjoiseen*. Karttapohjoisen ja napapohjoisen välinen kulma, nimeltään *napaluvunkorjaus* (eli *Nak*), on sitä suurempi, mitä kauempana tarkastelukohta on projektion keskimeridiaanista. Sen mittayksikkönä käytetään ympyrän kuudestuhannesosaa eli *piirua*. Keskimeridiaanin länsipuolella napaluvunkorjauksen arvo on positiivinen ja sen itäpuolella negatiivinen.

Neulapohjoinen on magneettiseen pohjoisnapaan osoittava suunta — siis johon kompassin neula häiriöttömissä oloissa osoittaa. Neulapohjoisen ja napapohjoisen välinen kulma on nimeltään *neulaluvunkorjaus* (eli *Nek*), jota nimitetään myös *erannoksitai magneettiseksi deklinaatioksi*. Sen suuruus vaihtelee maapallon eri paikoissa, ja sekin ilmoitetaan piiruina. Suomessa se on nykyisin aina positiivinen: esimerkiksi Ahvenanmaalla noin +40^v, Helsingissä +75^v ja Ilomantsissa +140^v.

Suunnistettaessa kartan ja kompassin avulla kartan ilmaiseva pohjoinen on karttapohjoinen, kompassin ilmaiseva pohjoinen on neulapohjoinen. Siksi tarvitaan *kokonaiskorjausta*, joka ilmaisee karttapohjoisen ja neulapohjoisen välisen eron. Se on luonnollisestikin napaluvunkorjauksen ja neulaluvunkorjauksen summa piiruina. Ja jos ei haluta kulkeakaan pohjoiseen, täytyy laskea vielä *kulkusuunnan pohjoisluku* (eli *Pl*), joka ilmaisee kulkusuunnan ja karttapohjoisen välisen kulman.

napapohjoinen, maantieteellinen pohjoinen

sv polnorr, geografisk norr
en true north, geographical north
tarkasti maantieteelliseen pohjoisnapaan osoittava suunta

neulapohjoinen, magneettinen pohjoinen

sv kompassnorr, magnetnorr
en magnetic north
magneettiseen pohjoisnapaan osoittava suunta

Magneettisella navalla magneettinen voima on pystysuorassa maanpintaan nähden, joten vaakasuorassa pidettävän kompassin neula ei asetu siellä mihinkään tiettyyn asentoon. Magneettinen pohjoisnapa ja etelänapa liikkuvat jatkuvasti maantieteellisten napojen läheisyydessä. Tätä nykyä magneettinen pohjoisnapa sijaitsee Pohjois-Kanadassa ja sen likimääräiset koordinaatit ovat 77° pohjoista leveyttä ja 101° läntistä pituutta.

karttapohjoinen

sv kartnorr
en grid north
karttaprojektiossa pohjoiseen osoittava suunta

neulaluvunkorjaus, eranto, magneettinen deklinaatio, Nek

sv deklination, missvisning, nåltalskorrektion
en magnetic declination
neulapohjoisen ja *napapohjoisen* välinen kulma

Mittayksikkönä on *piiru*.

napaluvunkorjaus, Nak

sv poltalskorrektion
en grid declination
karttapohjoisen ja *napapohjoisen* välinen kulma

Mittayksikkönä on *piiru*.

kokonaiskorjaus, Kok

sv totalkorrektion
en total korrektion, grivation
karttapohjoisen ja *neulapohjoisen* välinen kulma

Kokonaiskorjaus saadaan laskemalla yhteen etumerkkeineen *neulaluvunkorjaus* ja *napaluvunkorjaus*. Mittayksikkönä on *piiru*.

kulkusuunnan pohjoisluku, PI

sv färdriktningens nordtal *n*
en grid bearing
kulkusuunnan ja *karttapohjoisen* välinen kulma

leveyspiiri, paralleeli

sv breddcirkel, parallell
en parallel, parallel of latitude

pituuspiiri, meridiaani

sv längdcirkel, meridian
en meridian, meridian of longitude

keskimeridiaani

sv medelmeridian
en central meridian, meridian of origin

koordinaattiviiva

sv koordinatlinje
en grid line

piiru

sv streck *n*
en Finnish mil
ympyrän kuudestuhannesosa
Yksi piiru on 0,006 astetta.

Lähde:

Niemelä, Osmo (toim.): Suomen kartoitust. Maanmittaushallitus ja Suomen Maantieteellinen Seura, 1984. (Suomen kartasto, vihko 112.)

Suomalaisesta merkistöstä

LARI KAUPPINEN

Euroopan yhteisön (nykyisen Euroopan unionin) tuomioistuimen terminologiajaos kysyi Tekniikan Sastokeskukselta keväällä, mitä kirjainmerkkejä suomen kielen kirjoittamiseen tarvitaan. Hyvin yksinkertainen kysymys pisti todella ajattelemaan, mitä kirjaimia tarvitsemme suomenkielisen tekstin kirjoittamiseen. Vastausta yllättävän monimutkaiseen kysymykseen etsii *Lari Kauppinen*. Samalla tulee pohdittua vähän aakkosjärjestystäkin.

Supisuomalaiset sanat

Kirjoittaessamme supisuomalaista tekstiä, jossa ei ole lainkaan kieleemme äännesysteemiin mukautumattomia vieras sanoja, tarvitsemme konsonanttien merkitsemiseen seuraavat 13 kirjainmerkkiä, jotka kaikki ovat myös kansainvälisessä käytössä: d, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t ja v. Vaikka d- ja g-kirjaimilla on jonkinlainen vieras leima, me tarvitsemme niitä aivan kotoistenkin sanojen kirjoittamisessa. D-kirjainta tarvitsemme tietysti t:n parina astevaihtelussa — koti : kodin, sade : sateen — mutta myös kirjoittaessamme sellaisia sanoja kuin sydän, odottaa, kahdeksan ja vihdoin, jotka nykyisen kielitajumme mukaan ovat astevaihtelun ulkopuolella. G-kirjain on puolestaan tarpeen merkittäessä nk:n heikkoa astetta ng:llä: kenkä : kengän, kangas : kankaan.

Vokaalien merkitsemiseen tarvitsemme 8 kirjainmerkkiä: a, e, i, o, u, y, ä ja ö. Näistä ensimmäiset kuusi ovat kansainvälisessäkin käytössä. Sen sijaan ä ja ö puuttuvat useimmissa maissa käy-

tössä olevista merkistöistä. Ilman niitä me emme tulisi kuitenkaan toimeen, sillä tarvitsemme niitä kirjoittaessamme muun muassa sellaisia kieleemme 20 yleisimmän sanan joukkoon kuuluvia sanoja kuin että, tämä, hän ja myös. Eikä pidä luulla, että ä:n ja ö:n käyttö suomessa rajoittuu supisuomalaisiin sanoihin; siitä olkoot esimerkkeinä vaikkapa primääri, pernisiöösi, stökiometria ja ödeema (tosin niiden rinnalla on käytössä myös kirjoitusasut primaari, pernisiöosi, stökiometria ja edeema).

Vierassanat ja erisnimet

Kun laajennamme tarkastelun kieleemme kotiutuneisiin vierassanoihin, d:n ja g:n yleisyys lisääntyy huomasti mm. demokratian, dollarin, dynamiitin, gramman, geometrian ja magneetin myötä. Myös nimissä nämä kirjaimet ovat välttämättömiä. Moni äidinkieleltään aivan suomalainen on saanut nimekseen esimerkiksi Daavidin, Gabrielin, Birgitan tai Fredrikin, ja sellaiset sukunimet kuin Lindgren, Sandberg ja Fagerlund ovat varsin yleisiä Suomessa. Paikannimistä tarvitsemme varsin usein esimerkiksi Göteborgia ja Dublinia.

Kuten edellä luetellut nimetkin todistavat, joudumme välttämättä lisäämään kirjainsysteemiimme myös kirjaimet b ja f. Emme tule enää toimeen ilman sellaisia jokapäiväiseen elämäämme kuuluvia sanoja kuin banaani, bensiini, bussi, filmi, finanssi ja fysiikka. Sitä paitsi osa murteistammekin tuntee näiden kirjainten takana olevat äänteet, joten niitä tarvittaisiin merkitsemään sellaisia aivan kotoperäisiä murteidemme sanoja kuin kärrymbyrä (kärryn-

pyörä lounaissuomalaisittain), böböräine (sonttiainen kaakkoissuomalaisittain), fuomena (huomenna peräpohjalaisittain), forsma (horsma kaustislaisittain), faarain (vadelma länsiuusmaalaisittain) ja affen (ahven hämäläisittain). Huomatukseen myös kotimaisista paikannimistä sellaiset kuin Bemböle ja Forssa sekä ulkomaisista Belfast ja Frankfurt.

B ja f ovat laajassa kansainvälisessäkin käytössä, mutta meille aivan yhtä tärkeä š ei ole. Luultavasti siksi tiedotusvälineille on usein lähes ylivoimaista kirjoittaa esimerkiksi šakki, šeikki tai geiša. Š:n soinnillista vastinetta ž tarvitsemme voidaksemme kirjoittaa esimerkiksi maharadžasta tai džonkista. Hatulliset kirjaimet ovat meille tarpeen myös kirjoittaessamme sellaisten henkilöiden ja paikkojen nimiä kuin Šostakovitš, Brežnev, Azerbaidžan ja Tšekinmaa. Kolmessa ensiksi mainitussa nimessä š ja ž on translitteroitu venäjämästä.

Heti b:n, f:n ja š:n jälkeen tulee tarpeelliseksi lisätä myös c, w ja z. Esiintyvähän ne joissakin kieleemme melko juurtuneissa vierassanoissa, esim. celsiusaste, collegepusero, watti, show, zoomata ja zirkonium. Ja olisi aika omi-tuista kieltää kymmeniltä supisuomalaisilta Wariksilta, Wilskoilta ja Wirtasilta monisukupolvinen tapa kirjoittaa nimensä w:llä tai estää Caritoja tai Christianeja kirjoittamasta nimeään c:llä tai Mauritz Zetterbergiä käyttämästä nimes-sään z-kirjaimia. Paikannimistä esimerkiksi Chilessä ja Eckerössä tarvitaan c-kirjaimia, Wienissä ja Botswanassa w-kirjaimia ja Zaireessa ja Leipzigissa z-kirjaimia.

Siitä aakkostosta, jonka koulussa olemme oppineet, puuttuvat vielä q, x ja å. Ne ovat kielessämme perin harvinaisia, mutta etsimällä kyllä löytää sellaisia erityislainoja kuin quisling, squash, exlibris, marxismi, ångström ja åkermaniitti. Kotoisista henkilönnimistä olkoot esimerkkeinä Blomqvist, Nygård ja Åke, suomalaisista paikannimistä Bolax ja Åvik — joilla ei ole muuta suomenkielistä nimeä — ulkomaisista Århus, Texas ja Québec.

Ovatko paikan- ja henkilöiden nimet suomea?

Paikannimessä Québec huomio kiinnit-tyy é-kirjaimiin, joka on meille suomalaisille tuttu sellaisista sukunimistä kuin Alén ja Sirén. É esiintyy myös sellaisissa vierassanoissa kuin esimerkiksi bébé ja béarnaisekastike. Täytyykö meidän katsoa, että sekin kuuluu suomen kielen kirjaimistoon? Ainakin se aiheuttaa ylitsepääsemättömiä ongelmia atkrekistereiden pitäjille, sillä heidän järjestelmänsä eivät useinkaan tunne mokomaa kirjainta lainkaan.

Entä châteaubriand ja curaçoolikööri — ovatko ne suomen kielen sanoja ja tarvitaanko niin ollen suomessa kirjaimia å ja ç? Tästä lienee erilaisia mielipiteitä. Astetta epäsuomalaisemmilta tuntunevat sitaattilainan œil-de-bœuf œ-kirjaimet.

YK:n nimistökonferenssien suositusten mukaan on korrektia käyttää kunkin kielen erikoismerkkejä kirjoitettaessa latinisella kirjoitusjärjestelmällä maantieteellisiä nimiä. Kun suomenkielisessä tekstissä käytämme esimerkiksi sellaisia paikannimiä kuin München, Saßnitz (Saksassa), Sjælland, Helsingør (Tanskassa), Seyðisfjörður, Þingvellir (Islannissa), Vörtsjärvi (Virossa), Hódmezővásárhely (Unkarissa), Třebíč (Tšekinmaassa), Bäileşti (Romaniassa) ja Logroño (Espanjassa), tuleeko näiden erikoismerkeistä suomen kirjaimia?

Henkilönnimissä tuntuisi täysin mahdottomalta lopettaa ruotsinkielisissä nimissä käytettävien kirjainten käyttö suomenkielisessä tekstissä ja kirjoittaa vaikkapa Åke Blomqvistin nimi muodossa Oke Blomkvist (tai peräti Plunkvist). Mutta kuinka meidän tulisi suhtautua esimerkiksi saamenkielisiin nimiin: kirjoitammeko suomenkielisessä tekstissä Inqá vai suomalaistammeko nimen esimerkiksi Ingaksi tai Inkaksi? Ja onko Puolan presidentin sukunimi suomenkielisessä tekstissä Wałęsa vai ko Walesa?

Siis kuinka monta kirjainta?

Jos vedämme rajan siihen, että voimme kirjoittaa nykysuomea vierassanoineen sekä tavallisimpia erisnimiä (niin paikannimiä kuin henkilöiden nimiäkin), tarvitsemme Suomessa 31 kirjainmerkkiä; 26:n kansainvälisessä käytössä olevan kirjainmerkin (a:sta z:aan) lisäksi tarvitaan š, ž, å, ä ja ö. Euroopan unionin käyttämään kirjaimistoon lisättäviä kirjaimia on kuitenkin vain kaksi ensimmäistä, sillä å kuuluu tanskan kirjaimistoon ja ä sekä ö saksan kirjaimistoon. Sitä kautta nämä kirjaimet kuuluvat jo Euroopan unionin kirjaimistoon.

Näiden kirjainten lisäksi tarvitsemme usein erikoismerkittäviä kirjaimia kirjoittaessamme sitaattilainamaisia vierassanoja sekä ulkomaisia henkilö- ja paikannimiä. Näiden kuuluminen suomen kielen kirjoitusjärjestelmään on kiistanalainen.

Aakkosjärjestyksestä

Aakkosjärjestyksenä Suomessa ja Ruotsissa käytetään normaalia latinalaisten kirjainten aakkosjärjestystä sillä poikkeuksella, että kirjaimet å, ä ja ö aakkostetaan kaikkien muiden kirjainten jälkeen. Esimerkiksi saksassahan ns. umlaut-kirjaimet ü, ä ja ö aakkostetaan yhteen vastaavien umlautittomien kirjainten u:n, a:n ja o:n kanssa. On huomattava myös, että w-kirjainta pidetään Suomessa ja Ruotsissa vain v-kirjaimen varianttina, ja siksi w aakkostetaan yhteen v:n kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi sana watti aakkostetaan sanojen vatsa ja vattu väliin eikä kaikkien v:llä alkavien sanojen perään. Samaan tapaan aakkostetaan š s:n kanssa ja ž z:n kanssa.

Myös harvinaisemmat erikoismerkittävät kirjaimet aakkostetaan yhteen erikoismerkittömän kirjaimen kanssa.

Esimerkiksi yhteen e:n kanssa aakkostetaan é, è, ê, ë, ě, ě, ē ja ě. Poikkeuksena on ü-kirjain, joka aakkostetaan yhteen y:n kanssa, sekä ø ja ö, jotka aakkostetaan yhteen ö:n kanssa.

Erikoiskirjaimista þ aakkostetaan th:na, ð d:nä, ŋ n:nä ja ß ss:nä. Ligatuurit, jotka koostuvat kahdesta yhteen kirjoitetusta kirjaimesta, sekä digrafit, jotka muodostuvat kahdesta erillisestä kirjaimesta, aakkostetaan aivan kuin ne todella olisivat kaksi eri kirjainta: æ ae:nä, œ oe:nä ja hollannin ij ij:nä.

Tällaiset ohjeet antaa esimerkiksi standardi *SFS 4600 Aakkostaminen ja siihen liittyvä ryhmittely*. Tietokoneiden yleistymisen myötä kuitenkin yhä useammassa aakkosellisessa hakemistossa w:llä alkavat sanat on aakkostettu v-alkuisten sanojen perään, sillä tietokoneohjelmien kääntäjät ovat yleensä vähät välittäneet vakiintuneista käytänteistä aakkosjärjestyksessä. Ja mitä harvinaisemmasta erikoismerkittävästä kirjaimesta tai erikoiskirjaimesta on kyse, sitä varmemmin ne aakkostuvat tekstinkäsittelyohjelmissa aivan miten sattuu. Jokainen voi kokeilla omalla tekstinkäsittelyohjelmallaan, mihin järjestykseen kirjaimet asettuvat. Yllätys voi olla melkoinen.

Tietokoneohjelman puutteellinen aakkosjärjestyksen tuntemus ei kuitenkaan saa olla syynä virheelliseen järjestykseen; käytettäessä tietokonetta aakkosjärjestys on korjattava vaikkapa manuaalisesti. Aakkosjärjestyksen korjaamiseen voi tehdä myös makroja: jos aakkostettavassa hakemistossa ei ole käytetty alleviivausta, voidaan w-kirjaimet korvata ennen aakkostusta alleviivaatuilla v-kirjaimilla, jotka aakkostuksen jälkeen taas korvataan w-kirjaimilla. Tällöin w-kirjaimet aakkostuvat yhteen v-kirjainten kanssa. Samaa keinoa voidaan tietysti käyttää myös esimerkiksi haluttaessa aakkostaa ü-, ä- ja ö-kirjaimet saksan aakkosjärjestyksen mukaisesti.

Jätkänkynttilästä tuli stockfackla

Lehtemme numerossa 5/93 kerroimme erään termipalveluun soittajan ongelmasta löytää *jätkänkynttilälle* ruotsinkielinen vastine. Vastausta ei löytynyt Sanastokeskuksen lähteistä, eikä sitä löytynyt siihen hätään Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ruotsin kielen toimiston neuvonnastakaan. Tästä syystä pyysimme apua lukijoiltamme.

Ja tuota apua tulikin. Muutama päivä lehden ilmestymisen jälkeen päätoimittajan pöytä oli täytynyt kirjeistä, telekopioista ja puhelinviesteistä, jotka yhtä lukuun ottamatta kaikki koskivat *jätkänkynttilän* ruotsinkielistä vastinetta. Ja vastauksia kysymyksiin tippui vielä kolme kuukautta lehden ilmestymisen jälkeen, kun viimeisetkin lukijamme saivat lehden käsiinsä lehtikierrossa.

Olimme luulleet, että koska kyse on Suomessa varsin tunnetusta asiasta, Suomen ruotsinkielistenkin keskuuteen olisi jo vakiintunut sille nimitys. Näin ei kuitenkaan ollut. Eräs vastaaja epäilikin, että jätkänkynttilää ei ole tunnettu ruotsinkielisellä alueella kovinkaan pitkään. Sen tekoon on nimittäin tarvittu helposti syttyvää kelo puuta, jota löytyy parhaiten laajasta erämetsästä, ja ruotsinkielisen alueen pienissä metsissä kelo puuta ei juurikaan ole.

Mahdollisesti juuri siksi vastineita tuli niin paljon, lähes kaksikymmentä. Luettelomme saamamme vastaukset aakkosjärjestyksessä: bisaljus, busljus, klabbljus, luffareld, luffarljus, luffarspis, rallarljus, skoghuggarljus, skoghuggarens ljus, skoghuggares bloss, skoghuggarfackla, stockfackla, stockflottarljus, stockljus, stocklykta, stubbfackla, stubbljus, stubblykta, tomtebloss.

Tällä välin myös Borgåbladetin toimittaja Henrik Westermarck tarvitsi *jätkänkynttilälle* ruotsinkielistä vastinetta kirjoittaessaan artikkelia työttömästä rakennustyöläisestä, joka on löytänyt leipäpuun jätkänkynttilöiden valmistamisesta ja myymisestä. Westermarck otti yhteyttä moniin tahoihin selvittäessään vastinetta ja päätyi lopulta nimitykseen *stockfackla*. (Enemmän Westermarckin selvitystyöstä voi lukea Borgåbladetissa 18. marraskuuta 1993 ilmestyneestä jutusta "*Jätkänkynttilä*" blev "*stockfackla*", joka on ilmestynyt lyhennettynä ja muokattuna myös *Språkbrukin* numerossa 4/1993.)

Westermarckin ehdotuksesta myös ruotsin kielen toimisto päätyi suosittelemaan nimitystä *stockfackla*, ja me Tekniikan Sanastokeskuksessa liityimme sen suosittelijoihin. Kiitämme kaikkia luki joitamme, jotka jakoivat tietonsa jätkänkynttilästä ja sen ruotsinkielisestä vastineesta kanssamme.

PS. Jos joku jäi miettimään, mitä piti sisällään se viesti, joka ei koskenut jätkänkynttilän ruotsinkielistä vastinetta, niin kerrottakoon, että se koski jätkänkynttilän englanninkielistä vastinetta. Saimme nimittäin tietämyksestä tiedon, että Rovaniemellä sijaitsevan Jätkänkynttilä-sillan englanninkielinen nimi on *The Lumberjack's Candle*. Onkin jännittävä nähdä, millä englannin-, saksan-, hollannin-, ranskan-, italian-, espanjan-, portugalil- ja kreikankielisillä nimillä jätkänkynttilöitä aletaan kaupitella yhdentyvillä Euroopan markkinoilla.

SUMMARIES

EU or EL?

In November 1993, the European Communities (EC) became an organisation that has, in addition to the common economic policy, closer co-operation also in security, foreign and domestic policy. In English the new system is referred to as *the European Union (EU)* but in Finnish two rivalling names are used: *Euroopan liitto (EL)* and *Euroopan unioni (EU)*.

According to the *Finnish Language Board of the Finnish Research Centre for Domestic Languages* either of the names could be used but they recommend the use of *Euroopan liitto (EL)* because *liitto* was considered to have clearer meaning whereas *unioni* sounded archaic. Those in favour of *Euroopan unioni*, however, reasoned that *liitto* was too general, and that it would be wise to use a term that could be understood internationally and that the same abbreviation (EU) could be used in Finnish and Swedish.

The names and abbreviations of *European Union* are given in the article in a number of European languages.

Opinion

In Terminfo 4/91 we aroused discussion about the usage of case endings with symbols of units. *Antti J. Pesonen* presents his comments in this article.

Symbols should be kept as simple as possible for clarity. Therefore, *Antti J. Pesonen* is in favour of the recommendation given in *SI Guide*. In any case, conflicting recommendations should be done away with.

Does muovilaatu refer to quality?

In his article *Esko J. Pääkkönen*, Licentiate in Technology, from Tampere University of Technology ponders whether *muovilaatu* ("plastic quality") has anything to do with quality. The word *muovilaatu* has become nightmarishly common in connections where the proper term would be *muovilaji* ("plastic sort") or *muovityyppi* ("plastic type").

Literature

The sixth publications in the TSK series last year was *Älytaloanasto* (Smart House Vocabulary, TSK 24). The previous five publications have been reviewed in issues 1/93 and 5/93 of Terminfo. *Tekniska nomenklaturcentralen* in Sweden added two new publications in their series last year: *Transportordlista* (Transportation Vocabulary, TNC 93) and *EGs ord och uttryck* (EC Words and Expressions, TNC 94).

Älytaloanasto

Smart house is able to adjust itself to the needs of the user. It combines the potentials of the new information technology with architecture and construction technology. The vocabulary is the first effort in the systematisation of the terminology in this field. A total of 114 definitions have been included in the following fields: different smart houses, applications, features, structures, equipment, systems, networks, automation and function. The terms are given in Finnish, Swedish and English. Diagrams of concept systems and indexes in all the different languages are also included.

Transportordlista

Tekniska nomenklaturcentralen and Allmänna Standardiseringsgruppen (SIS-STG) in Sweden have gathered over 1000 concepts of transportation and handling fields ranging from inland transportation by lift or fork lift to long distance transport by boat or plane, and gave them Swedish definitions and equivalents for the terms in English, French and German.

The vocabulary is of great use for all those who work in the fields of transportation or handling like forwarding agents, importers or exporters, wholesalers and manufacturers of transportation equipment.

EGs ord och uttryck

TNC have completed their intensive work on the vocabulary of EC words and expressions. The result is an English-Swedish vocabulary with about 3500 words. The vocabulary includes terms, phrases and names in English and their equivalents in Swedish together with contexts or explanations in both languages. The terms come mainly from subject fields of administration, legislation and economy, but terms of natural sciences and technology are also included.

Is there a true north?

There are at least three different concepts for north: 'true north', 'grid north' and 'magnetic north'. True north is the exact direction pointing to the geographical north pole. Magnetic north is the direction pointing to the magnetic north pole, which is in continuous movement near the geographical north pole. Grid north is the direction pointing to the North on a map. The terms are given here in Finnish, English and Swedish accompanied with a few other terms related to the subject.

The Finnish character set and alphabetical order

The terminology division of *the Court of Justice of EC* inquired TSK what characters are needed in writing Finnish. This simple question turned out to be rather complicated. The answer was searched by *Lari Kauppinen*.

To be able to write Finnish with the most common proper names we need 31 characters. In addition to the 26 international characters (a to z), we need š, ž, å, ä and ö. This means that only the first two have to be added to the EU character set as å is used in Danish, and ä and ö in German.

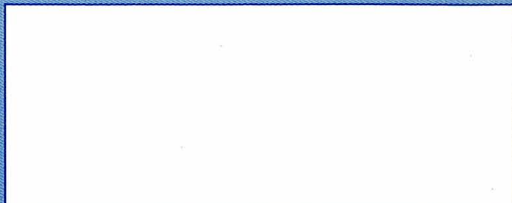
The normal Latin alphabetical order is used in Finnish and Swedish with the exception that characters å, ä and ö are sorted in the end. In German, for example, the characters ü, ä and ö are sorted along with u, a and o respectively. Additionally, w is a variant of v and therefore it is sorted along with it. Likewise, š goes with s and ž goes with z.

Jätkänkynttilä

In Terminfo 5/93, we turned to our readers for the equivalent for *jätkänkynttilä* in Swedish and other languages. We received almost twenty different proposals as the Swedish equivalent and one proposal as the English equivalent. At the same time, *Henrik Westermark*, editor at *Borgåbladet*, was preparing an article where he needed the Swedish word and consulted many people. Finally, he chose *stockfackla*, which was also recommended by *the Swedish Language Division of the Finnish Research Centre for Domestic Languages* and we at TSK support the recommendation. The English proposal stated that *Jätkänkynttilä-silta* (a bridge in Rovaniemi) is translated as *The Lumberjack's Candle*.

00430/14

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS RY (TSK) CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI RF

TSK:n ensisijaisena tehtävänä on saada aikaan suomen- ja ruotsinkielisiä tekniikan alojen sanastoja.

Tätä työtä TSK tekee yhteistyössä jäsenistönsä ja muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on teollisuus- ja liikelaitoksia, käännöstoimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä.

TSK:n sanastotyön päämuotoja ovat osallistuminen sanastoryhmien työskentelyyn, sanastoluettelot, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee erikoisalojen sanastoja ja sanaluetteloita. Nämä tallennetaan myös suoraikäyttöiseen termipankkiin TEPAan.

TSK:n kirjastossa on tekniikan ja lähialojen sanastoja, käsikirjoituksia, yritysten ja laitosten sanastoja sekä koti- ja ulkomaisia sanastostandardeja.

TOIMISTO JA KIRJASTO:

Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puh. (90) 608 996
Avoinna ma—pe 8.00—16.00

Termipalvelu
fax (90) 608 859
puh. (90) 608 876

ISSN 0358-7517